

FERIDAS NAS PAISAXES

Conforme a necesidade enerxética do ser humano foi evolucionando desde o Neolítico á actualidade, o solo e o subsolo do planeta foron sufrindo as pegadas na procura de recursos e da súa explotación. A minaría, as instalacións fabris, a produción de refugallo, etc. deixaron e deixan fendas cicatrices nas paisaxes que persisten ao longo do tempo e o seu impacto abrangue tamén as augas, a atmosfera e a calidade de vida de todos os seres. Algunhas destas feridas seguen a medrar, outras viven procesos de rexeneración e recuperación coa toma de medidas en aras da sustentabilidade paisaxística e medioambiental, froito do esforzo e do compromiso social para acadar o ben común.

Estes son algúns exemplos:

LOUSEIRAS. As serras que integran o Macizo de Trevinca son as máis altas do país, pechan Galicia polo sueste e marcan o límite con Castela e León. Encerran grandes reservas de lousa que sitúan a comarca de Valdeorras (Ourense) coma a área de maior produción e exportación do mundo desta rocha. Os ríos pertencen á cunca do Sil, destacando o Casaio, San Xil, Ricosende ou Valborraz. O seu clima está condicionado pola altitude, con baixas temperaturas e nevadas no inverno e con veráns calorosos. A vexetación autóctona, moi alterada polo ser humano, está conformada por soutos, matogueiras, bosques de acíneiras e sobreiras. Nas abas de solaina construíronse bancais para a plantación de vide e oliveira. A repoboación forestal actual faise a base de piñeiros.

Na parte máis alta da bacía do río San Xil, atopamos o **teixedal de Casaio**. É un bosque único formado por aproximadamente trescentos teixos centenarios e considerado unha das paisaxes máis emblemáticas de Galicia, na actualidade protexido na ZEC Pena Trevinca.

A produción de lousa en Valdeorras non tivo limitacións e causou grandes impactos medioambientais nos solos, nos ríos, na atmosfera e nos seres vivos. Do total do material removido tan só o 2% é aproveitado e convértese en manufactura. O restante 98% é material de refugallo que se deposita nas escombreiras xa que non é reutilizado para a obtención doutros produtos pola falla de rendibilidade e o alto custo do transporte e da reciclaxe. Os escombros son moi heteroxéneos en tamaño, xa que se tiran desde pequenas partículas procedentes do serrado ata bloques de grosor considerable, e en tipoloxía. Litoloxicamente podemos atopar nunha escombreira cuarcitas, seixos e, sobre todo, lousa. Non existe ningún tipo de planificación nos sistemas de extracción da lousa de Valdeorras que permita a restauración posterior do espazo mineiro formado nin pola canteira nin pola escombreira e o territorio fica tan degradado que impide calquera outro uso.

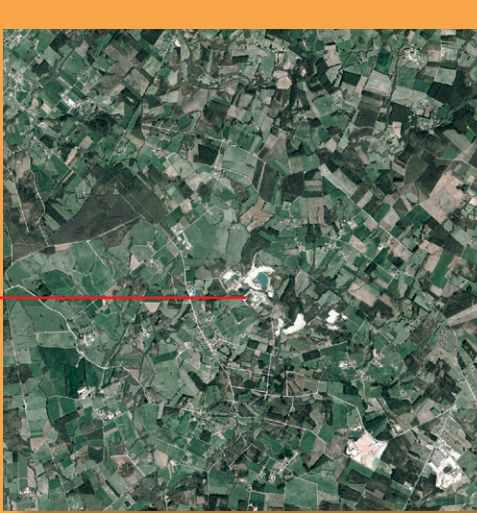
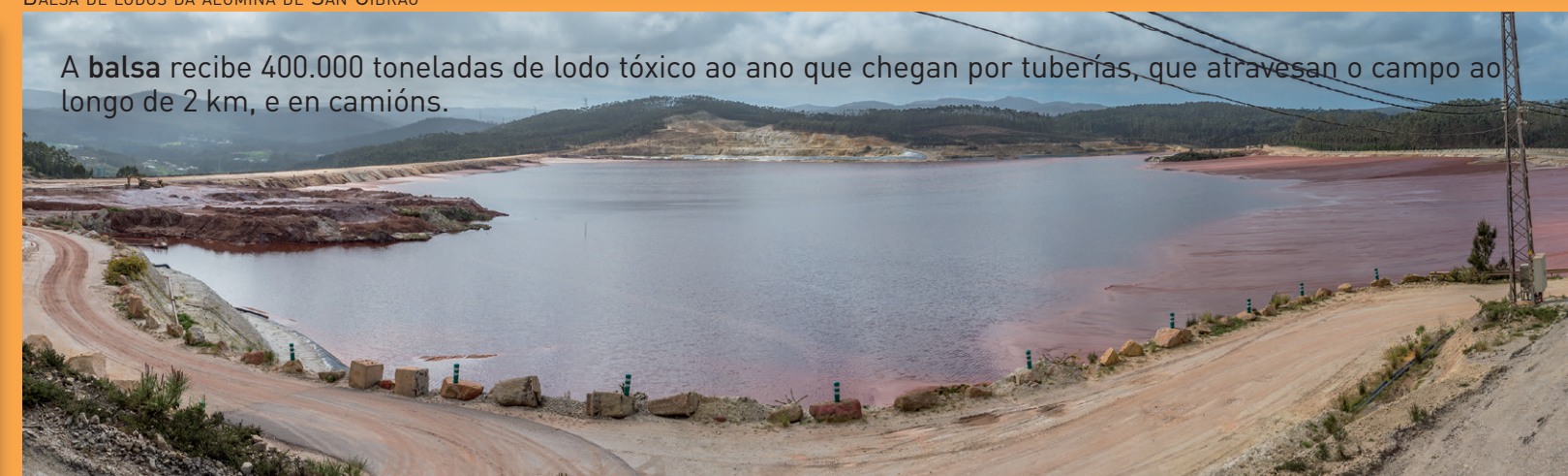
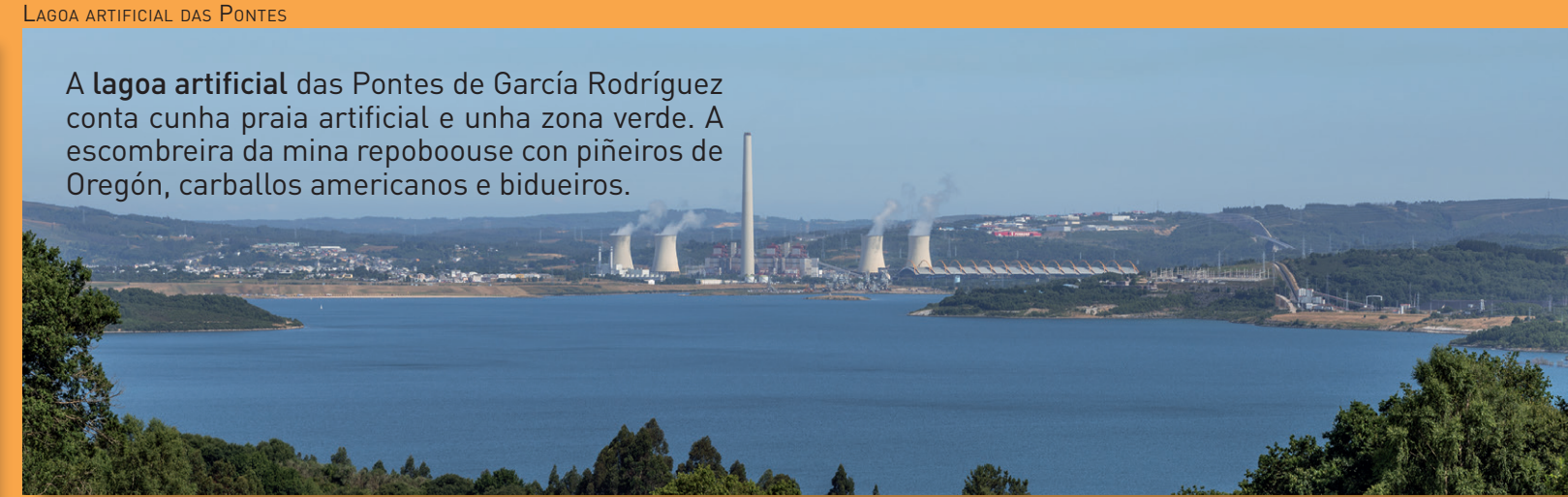
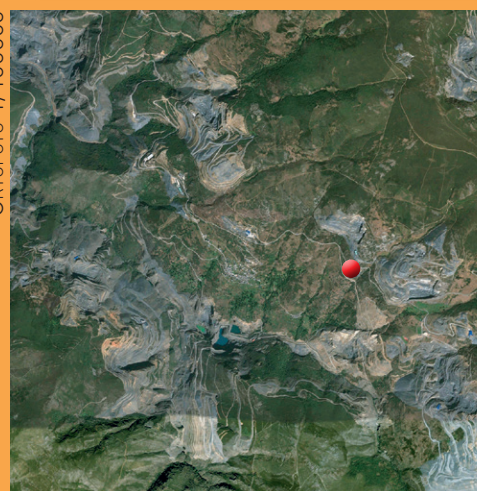
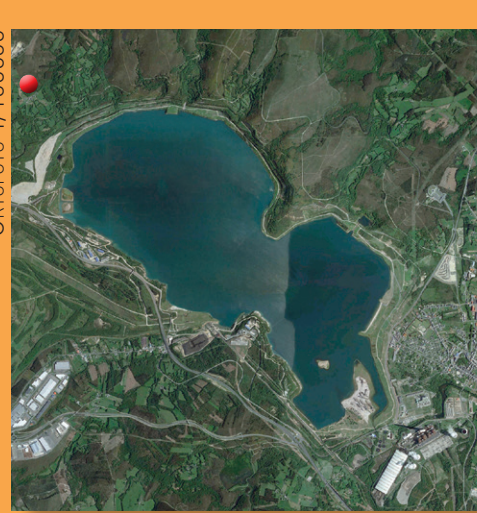
BALSAS DE LODOS. O concello de Xove (Lugo) conta cun complexo industrial dedicado á obtención de aluminio. Amais ten un porto propio a escasos metros da Praia de Lago, unha fábrica de almacenaxe de bauxita procedente da mina de Boké (Guinea Ecuatorial) en San Cibrao

e unha balsa de 78 ha de lama vermella en Lago (Xove). A lama vermella é un residuo xerado na produción de alumina a partir da bauxita. Por cada tonelada de aluminio metálico producido xéranse dúas toneladas de lama. Este lodo está constituído por óxidos de ferro, aluminio e titanio. En menor medida por silicio, óxido de calcio e alcalis. Tamén ten trazas de fósforo, vanadio, manganeso, cromo, magnesio, estroncio, cinc, circonio e galio. Ten unha alcalinidade moi alta cun pH 10, o que impide calquera forma de vida na balsa. Esta factoría de San Cibrao produce 1000 Tm por día en peso seco de lama, representando un dos principais residuos industriais de Galicia.

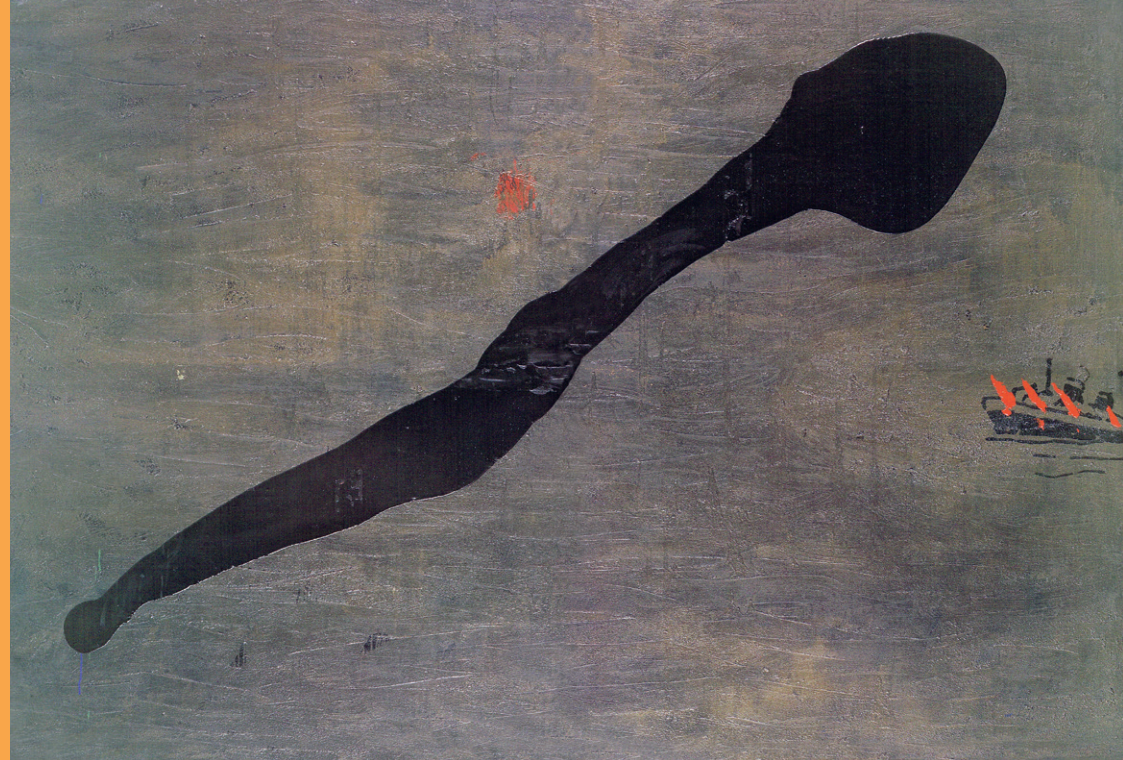
BARREIRAS. A arxila é unha das materias primas máis abundantes da codia terrestre. Os xacementos localizados nos depósitos terciarios e cuaternarios están amplamente estendidos por toda Galicia destacando polo número de explotacións e produción as cuncas de Xanceda e Visantóna no concello de Mesía (A Coruña). Esgotado o barro, estes espazos son rehabilitados coa terra sobrante e repoboados con especies arbóreas. Aínda que antano gran parte das barreiras eran abandonadas, estas deron lugar á aparición de lagoas artificiais que mediante un proceso natural de rexeneración se converteron en ecosistemas de gran valor ao ser colonizadas por diferentes especies animais e vexetais, caso por exemplo da Lagoa de Mera en Oleiros (A Coruña) ou a da Fianteira de Vilalonga en Sanxenxo (Pontevedra) situada dentro do Humidal Protexido do Complexo Intermareal Umia-O Grove. Para coñecer a historia deste milenario oficio podemos achegarnos á Aula da Natureza e Museo Etnográfico "Brañas de Valga", no mesmo concello de Mesía, construída preto dunha antiga barreira abandonada e convertida hoxe nunha fermosa lagoa.

LAGOAS ARTIFICIAIS. Ata o ano 2007, nas Pontes de García Rodríguez (A Coruña) estaba a maior mina de lignito a ceo aberto de España. Hoxe, esa gran fenda de máis de 200 m de profundidade é un lago de 18 km de perímetro e 547 Hm³ de auga procedente da chuva, dos regueiros cercanos e, na súa maioría, do río Eume. Esta importante recuperación dun espazo mineiro degradado supuxo un significativo cambio da paisaxe coa aparición de novos espazos de lecer, bosques e unha praia fluvial, pero tamén trouxo consigo consecuencias para a zona talas como variacións na temperatura media, que descendeu medio grao, e aumento dos bancos de néboa.

CANTEIRAS. A explotación industrial do granito rosa nas canteiras de Porriño (Pontevedra) comeza en 1926. Ocupa unha superficie de 4 millóns de m². Entre 1960 e 1970 Porriño exportaba a todo o mundo e converteuse na zona graniteira máis importante de España. Ata 1998 as canteiras eran só extractivas pero logo desa data reconvertéronse e pasaron a extraer e a elaborar a pedra. Para iso investiron en maquinaria e en prospeccións dando como resultado unha extracción selectiva e sostible da veta, que apenas orixina residuos. Estes son tratados na súa totalidade converténdose en área ou grava para a construción.

MAREA NEGRA. Técnica mixta en lenzo
Antón Patiño [Monforte de Lemos 1957]

A rodaxe realizouse en Valdeorras (Ourense), nos concellos de Petín, A Rúa, O Barco, Vilamartín, A Veiga e Carballada, o cal permitiu ao director, Ignacio Vilar, sorprender unha vez máis ao espectador coa recreación de espazos tan impresionantes como o da lagoa de Ocelo en Pena Trevinca, as canteiras de lousa no concello de Carballada de Valdeorras e a aldea de Robledo en Vilamartín.

Pica, canteiriño, pica,
pica na pedra miúda;
pica na muller allea,
que outro picará na túa.

Manuel, Manueliño,
Manueliño, canteiro;
as falas de Manueliño
pican no muíño albeiro.

Picando na miña pedra,
facéndolle o paramento,
pasou unha rapaciña
e rouboume o pensamento.

Non me caso cun canteiro
que anda moito polo alto.
Pode caer e morrer
e despois dicir que o mato.

Canteiriño pica e canta
e deixa á costureira
que ela perde de coser
e ti de picar a pedra.

Gracias a Deus, miña nai
que agora son canteiro
meto rachas na parede
levo picos ao ferreiro.

CANTIGAS POPULARES

UNHA VILA DE MONTAÑA. ÁCUARELA SOBRE CARTÓN [20x24]
Manuel Quiroga Losada [Pontevedra 1892 - 1961]

Fragas do Vento
Casaio
Os Vales
Teixerra
Alto das Chas
A Carba Sobredo

Texto de Rocío Romar Red. Xabier e Meira no IES Urbano Lugrís de Malpica de Bergantinos

4.600 MILLÓNS DE ANOS ARCAICA (PRECÁMBRICA) 552 MILLÓNS DE ANOS CÁMBRICO PRIMARIA (PALEOZOICO) 430 M.A. ORDOVÍCIO SILÚRICO DEVÓNICO CARBONÍFERO 270 M.A. 245 M.A. PÉRMICO TRIÁSICO SECUNDARIA (MESOZOICO) 140 M.A. JURÁSICO CRETÁCICO 65 M.A. TERCIARIA (CENOZOICO) 1,6 M.A. CUATERNARIA (NEOZOICO)